

terna causa efficitur, quam ab ipsius cordis vitio manat. Nam tametsi nonnulla sint, quae sollicitare inani aestimatione sui nostrum animum possunt, et elatiorem ipsum efficere, quales divitiae sunt, et copiae, et secunda fortuna; tamen ea omnia imbecilla sunt, et infirma ad efferendum ipsum, quando ipse sua sponte ad superbiam propensus non est. Omnibus enim, qui modo advertere animum velint, notum omnino est, nihil esse in his bonis efferre quod hominis possit animum, nisi ipse per se animus vacuus bono sit, et ob id levis, et inanis, et ad se efferendum facilis. Itaque superbiae malum potissimum e cordis vitio manat, quod vitium ipsi cordi innatum est et insertum; certe ductum atque contractum fuit, ipsique adhaesit ex primo illo peccandi initio, quod ab hominibus est factum quando peccavimus in Adam, in quo continebamur inclusi omnes: tumor enim quidam vitiosus ipsi tunc additus est, et elatio superba, ex quo redditus est sui amans, et turpiter tumens, sibique omnia arrogare cupiens. Itaque nascitur statim atque quis in lucem editus est, corruptus iis vitiis. Nam a tumore quodam, et ab immodico excellentiae appetitu, id primum peccatum exordium sumpsit. Nam excellentiae divinae consequendae cupiditate atque spe, primi generis humani parentes ad peccandum inducti sunt, quod illis pollicitus fuerat serpens, ut in Genesi scribitur (1), similitudinem Dei adepturos ipsos cum insigni cognitione, atque scientia, itaque primo cor hominis superbia tumuit, ex quo deinceps caeteris malis, atque vitiis pervium factum est. Nam quemadmodum cum ad sanitatem et ad animi justitiam aliquis restituitur, primum ipsa justitia in animum ingressa hominis, ipsum exiguitatis suae admonet, ac modestum reddit, et exinde reliquis virtutibus ornat, quae tanquam e fonte oriuntur ex illa honesta affectione animi: sic quando primo peccatur, elatione quadam cor inficitur,

(1) Gene. ii.

utpote quod sui juris esse cupiat, nec subjici divinis legibus velit, corde autem sic affecto reliqua deinceps omnia in ipso pullulant vitia. Nam, ut scriptum est in Matthaeo (1): «De corde exeunt cogitationes pravae»; interius enim inflatus hominis animus, id est, animus corruptus immodico amore sui, statim extra se totus effunditur studio captandi terrena haec, et externe praenitentia bona, quibus superbia vitae constat; qua in effusione et ad externa ista bona adsequenda nixu atque conatu, nullum vitium non contrahit (2): Qua de re Sapiens figurate et pereleganter scripsit: Cor sapientis esse in dextera ejus, cor autem stultorum in eorum sinistra; cor stulti, id est, pravi, atque impiorum; (nam sacrae Litterae stultitiae nomen nisi in pravitate et injustitia et impietate non ponunt, is enim proprie stultus est, qui, quae una maxime res ad ipsius curationem pertinet, ejus consequendae rationem aut ignorat, aut negligit). Igitur impiorum, quoniam vitiouse tument, in haec externa se projiciunt bona, specie tenus magna, et ob id tumidis et inflatis animis, quorum unum studium est admirationes sui in alios efficere, convenientia atque apta; et ob eamdem causam sinistra, ut sic loquar, bona; certe sinistram vocabulo in sacris significari solita Litteris, ut Augustinus scribit. Et quoniam quasi haereditatio quodam jure a primo Adam tumorem, atque elationem animi ducimus, idcirco Adam secundus, qui eo ad nos venit, ut mala, quibus humanum genus infecit ille, deleret: ipse in Matthaeo nos adhortatur his verbis (3): «Discite, inquit, a me, quia mitis sum et humilis corde». Et inter eas res, quas qui fecerit aut adeptus fuerit, beatus futurus est, ut Christus pronuntiat, prima omnium est cordis humilitas, quod ea sit tanquam fundamentum reliquorum bonorum (4): «Beati, inquit, pauperes spiritu»; paupertas autem spiritus, ut Augustinus vere tradit, humilitas cordis est. Ergo Idumaei, quod eorum

(1) Matt. xv. (2) Eccl. x. (3) Matt. xi. (4) Matt. v.

esset inane cor, superbia affecti sunt: superbia autem in ipsorum animis dominatum tenens, illos securos reddidit: nam e superbia securitas statim oritur; qui enim sibi omnia tribuit, quique de se magnifice sentit, omnem humilem cogitationem rejiciens, neminem talem ac tantum esse, sibi qui nocere possit, existimat. Quod non ineleganti similitudine ab Ecclesiastico exprimitur (1), qua dicit: «Sicut perdix adducitur in caveam, et sicut caprea in laqueum, sic et cor superborum». Perdix enim atque caprea, dum nihil sibi metuunt, laqueos induunt, et quando maxime se secure agere putant, tunc in exitium se praecipitant: sic et superbi ab ipsa superbia dementes reddit, quoniam animum non inducunt se ut cogitent ulli mortalium inferiores esse, vel quando maxima ipsorum cervicibus mala impendent, tunc maxime securi sunt: cujus securitatis a superbia profectae testes sunt istae voces: ET DIXISTI IN CORDE TUO, QUIS DETRAHET ME IN TERRAM? id est, talis cum sim, qualis mihi esse videor ex omni parte munitus, quis mihi quaeso noceat, aut de eo dignitatis, quem teneo, gradu dejiciat? Sed haec de Edom proprie dicto.

Defigurato autem et metaphorico quaerat aliquis, quae-nam sint istae scissurae petrarum, istaque loca edita et excelsa, in quibus quod habitet superbus effectus adversae fortunae minas contemnat. Rupertus Abbas, scissuras petrarum, quibus figurate Idumaei efferuntur, atque confidunt, intelligit esse majorum stemmata, et imagines. Nam petrae nomen in arcanis litteris ad majores, a quibus genus quis dicit, significandos saepe transfertur, ut Esaiæ illo (2): «Attendite ad petram unde excissi estis». Statim enim Propheta declarat qua de petra loquatur, itaque ait: «Attendite ad Abraham patrem vestrum, et ad Saram, quae peperit vos». Ducitur enim metaphora a lapicidinis, e quibus ducuntur lapides, ut e parentibus filii: quibus in lapi-

(1) Eccli. xi. (2) Esai. li.

cidinis nonnulli homines maximo judicii errore seducti, constituunt totius verae dignitatis atque splendoris sedem atque domicilium, usque eo ut, quod a claris parentibus ortum ducant, ipsi omnibus vitiorum maculis cooperti, claros se esse et illustres putent: nec solum confident turpitudem suam iis in latebris majorum abditam tegere, sed splendescere ex eo etiam velint, itaque tumeant, ut prae se cunctos despiciant. Dionysius, opiniones animi falsas, mentisque errores, scissuras petrarum figurate dici arbitratur, quod eis opinionibus atque erroribus superborum animus in varias partes dividatur: distrahunt enim flagitosorum mentes cupiditates variae, a falsis ipsorum opinionibus ortae atque ductæ. Nam de his est illud Oseae (1): «Divisum est cor eorum». Qua ex divisione, ab errorum multitudine et diversitate profecta, nascitur, ut qui tales sunt se ignorent, et ob id sibi ipsis ita placeant, ut sibi male esse posse non credant. Glossema, quod ordinarium vocant, scissuris petrae significari dicit sensus ipsos corporis, in quibus mali habitant, omnis enim illorum ratio est cum corpore, cujus bonis, qui praestant, magnos se esse atque beatos putant. Verum ut translationis ratio ex historiae sententia ducatur, et ut utriusque explanationis, translatæ et propriae, sensus inter se melius convenient, ac sibi mutuo respondeant, rectius mea quidem sententia dicetur, quoniam scissurae petrarum litterate et sine metaphora sunt ardua illa loca manu et natura munita, in quibus, qui hababant Idumaei, locorum magis difficultate quam ulla suarum virium fiducia sperabant se salvos futuros: ideo eas scisuras, quando ad figuratum transferuntur Edom, bona externa translate significare. Nam figurate Idumaei, id est, homines flagitosi atque impii, non virtute aliqua, quae in ipsis sit, sed istorum bonorum splendore atque specie, quibus circumfluent, se efferunt; eisque quia fidunt, nihil adver-

(1) Oseae. x.

si metuunt, ut appareat in illo, de quo apud Lucam fit mentio, qui quod ejus fundus uberes fruges edidit, fati atque exitii, quod ipsi impendebat securus, cum animo suo ita loquutus dicitur (1): «Anima mea, multa bona habes reposita in annos plurimos, requiesce, comedere, bibe, et epulare». Et certe Regius Psaltes in psalmo, impios propter istas copias superbos effici docet. Nam cum exposisset eorum hominum in summa rerum omnium affluentia, nunquam reflante fortuna, tranquillam vitam, mox qui ex ea vita sequeretur adjecit dicens (2): «Ideo tenuit illos superbia, cooperti sunt iniuitate et impietate sua»; et similiter in libro Sapientiae, impii illi, quos in inferno loco positos Sapiens lamentantes inducit, quoniam ex copia istorum bonorum superbia nascitur, utrumque conjungunt dicentes (3): «Quid profuit nobis superbia? et divitiarum jactantia, quid profuit nobis?» Et Ezechiel (4) vates eodem modo, peccata Sodomorum exponens, superbiam conjungit cum istorum bonorum affluentia atque copia. Nam inquit: Peccatum Sodomorum superbia, saturitas panis, et abundantia. Et apertissime simul atque aptissime Divus Joannes externa ista bona, eo quod superbiam alant, superbiam ipsa appellavit in hunc modum scribens (5): «Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitae». Ex quo rursus intelligi potest, vitium superbiae quam sit absurdum vitium, quamque ab hominum natura rationeque alienum. Nam superbire est, quod excellere quis putet, se praeferre caeteris, bona autem ista, a quibus superbia foveatur, et gignitur, extra eos ipsos sunt, qui de illis superbunt: nec solum illos bonos non reddunt, sed saepe pravos efficiunt: nec modo non sunt in ipsis, sed neque penes ipsis saepe manent; sunt enim non in ipsorum manu et potestate posita ista bona, sed in arbitrio fortunae

(1) Luc. XII. (2) Psal. LXXII. (3) Sap. V.
(4) Ezech. XVI. (5) i Joan. II.

constituta. Est autem perabsurdum, qui nullius pretii ipse in se sit, quique nulla virtute excellat, nullis animi, id est, nullis suis atque propriis ornamentis abundet, se magnum ducere ac caeteris praeferriri velle, quod ea bona habeat, quae nemo certe quamvis ea domi recondita, et seris conclusa, et omni custodia asservata diligentissime habeat, polliceri sibi certe possit se diutius habiturum. Homo porro ipse natura infirmus est et imbecillus. Itaque nullum vitium est, quod magis quam superbia, cum ejus natura, atque ratione pugnet. Qua de re vere Sapiens scripsit (1): Non est creata naturae hominum superbia, nec iracundia nationi mulierum. Quibus verbis id dicit non convenire ut qui homo sit superbus existat: elationis enim vitium cum hominis natura nullo modo quadrare. Quod dum affirmat, confirmat, et iis ipsis verbis, quibus id asserit, verum esse docet ducto argumento ex antithesi ea, quae subest sine dubio in his verbis. Nam in superbiae vocabulo, in hebraico certe, **רָאַזְבָּה**, celsitudinis significatio quaedam inest, et in hominis voce, hoc est, in Adam, fragile quidam et humile et terrenum significatur. Qui autem conveniat, ut qui humili sit et fragilis, pro excelso atque magno gerat se, et ut ambiat superiorem locum, qui non solum in terra jaceat, sed e terra atque luto constet, et similiter in eo quod sequitur, et iracundia nationi mulierum idem prope affirmatur, ex eodem loco ducto argumento. Nationem enim mulierum appellat ortos e mulieribus homines: mulieris porro vocabulum in sacris Litteris, pro mulierum ingenio atque natura, quod est debile ac molle significat: male autem cohaeret iracundia atque elatio cum summa fragilitate, et mollitudine. Quod si hominem natura ipsa ad modestiam finxit, et ad submissionem invitat, iis efferri ipsum rebus, quae extra naturam ipsius sunt, quaeque ipsius esse nullo modo possunt, quis non videt quam sit turpe et absurdum?

(1) Eccli. X.

Illud certe necesse est, qui in his bonis confidunt, quique se quod ea possideant bona, non solum magnos putant, sed ab omni adversae fortunae incursu liberos futuros credunt, eos ut aliquando sua fallat atque eludat spes. Quare jure ad omnis generis Idumaeos Abdias: **SI EXALTATUS FUERIS UT AQUILA, ET SI INTER SIDERA POSUERIS NIDUM TUUM, INDE DETRAHAM TE, DICIT DOMINUS.** Quoniam fidentiores erant redditii Idumaei, quod loca obtinerent ardua, et accessu difficultia, quoniamque ea fiducia contemnebant intermissiones Dei; ideo recte vates dicit illa loca, quamvis ardua et munita, ipsis praesidio non futura: nec solum illa nullum praesidium allatura ipsis dicit, sed et affirmat, ne si munitiora et excelsiora essent, salutaria futura. Quoniam nulla res est, nec tam remota, ut ad eam potestas summa Dei non pertineat: nec tam ardua, ut ad eam non ascendas: nec tam difficilis, ut eam non facillime efficiat, sicut scriptum est (1): «Quo ibo a spiritu tuo? et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in coelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris...» Et Job in vigesimo (2): «Si ascenderit usque ad coelum superbia ejus, et caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquillinum in fine perdetur». Et Esaias in vigesimo tertio (3): «Dominus exercituum cogitavit hoc, ut detraheret omnem superbiam gloriae et ad ignoraminiam deduceret omnes inclytos terrae». Itaque Deus, cum in omnes qui peccant animadvertis, tum praecipue vires suas exerit in superbos, quia ut Jacobus scripsit (4): Deus superbis resistit; ad quod argumentum et ista pertinent. **SI EXALTATUS FUERIS UT AQUILA, INDE DETRAHAM TE.** Id autem est, quo superior ipse fueris, et quo magis tuarum rerum fiducia te extuleris, eo certior tibi a me interitus aderit. Nam in superbos praecipuo odio feror.

SI EXALTATUS FUERIS UT AQUILA, INDE DETRAHAM TE.

(1) Psal. cxxxviii. (2) Job. xx. (3) Esai. xxiii. (4) Jacob. iv.

Quam rite poenam, admensus est culpae: detrahama, inquit, te, non autem aut morbo, aut egestate confiant. Nam detrahere est deturbare, ac praecipitem dare e sublimi loco. Itaque elationi dejectionem et praecipitum opposuit. Nam morbi nisi contrariis medicamentis depelli recte non possunt. Deus certe in puniendo eam perpetuo rationem servat, ut contraria adhibeat contrariis. Sic dives ille epulo, in Luca (1), quod crapula deliquisset, siti cruciatur. Quod inhumane Lazari inopiae misertus non esset, frustra ejus opem implorat. Sic apud Danielem (2): Nabuchodonosorus Chaldaeorum rex, quod suis viribus tribuisset, quod in universis dominaretur hominibus, hominis speciem exutus, et pro fera habitus inter feras versatus est. Sic etiam Adam (3), quod cupiditate scientiae consequendae peccasset, usque eo ignarus effectus est, suam ut nuditatem arbitraretur adversus coeli injurias arborum foliis posse tegi. Sic et illi, qui turrim in campo Senaar aedificare conatis sunt, de quibus memoratur in Genesi (4), quod uno animo omnes conspirarunt adversus Deum, dissensionis inter se mutuae atque dissidii poena affecti sunt consentanea. Quod et in Edom, ut appareat, servatur. Denuntiatur enim illi, quoniam se ipse supra modum, et quasi si esset aquila in altum extulerat, futurum, ut e sublimi loco ad infimum devolvatur, quod ipsum mire hebraea exprimunt, verbum si pro verbo reddatur, hoc modo: **SI TE ASCENDERE FECERIS SICUT AQUILA, ET INTER SIDERA POSUERIS NIDUM TUUM, INDE EGO DESCENDERE TE FACIAM.**

Sed quomodo, quaeret aliquis, inter sidera collocet Edom sedem suam, ut inde sit detrahendus in terram. Primum dico, id dici ὑπερβολικῶς non quod futurum sit, aut quod fieri omnino possit, sed ut intelligatur ne si fieret, eo satis Idumaeos cavisse saluti sua. Deinde haec ideo sic dicuntur, quo magis demonstretur, et humanae mentis elatione.

(1) Luc. xvi. (2) Dan. iv. (3) Gen. iii. (4) Gen. xi.